

Projekt z Podstaw Konstrukcji Maszyn

Temat: Podnośnik uniwersalny z mechanizmem śrubowym.

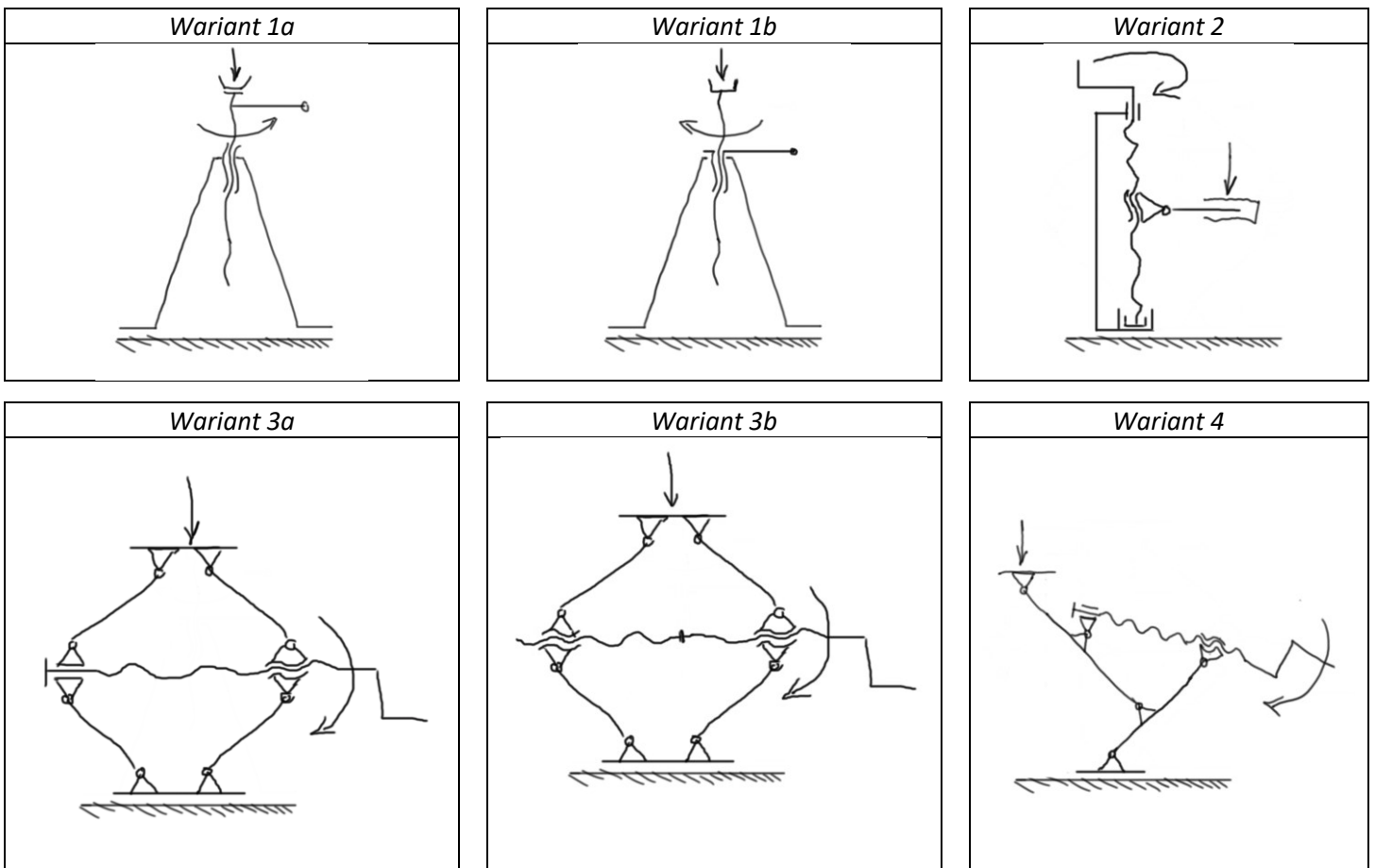
Zadanie projektowe: *(treść zadania projektowego otrzymana od prowadzącego)*

- Zaprojektować uniwersalny podnośnik warsztatowy
- Maksymalny ciężar podnoszony $Q = 15000 \text{ N}$,
- Maksymalna wysokość podnoszenia $\Delta h = 300 \text{ mm}$,

Dodatkowe założenia: *(założenia uzupełniające otrzymane od prowadzącego lub własne)*

- Produkcja jednostkowa,
- Obsługa jednoosobowa,
- Możliwość wykonania urządzenia z warsztacie bez odlewni (dostępna frezarka, tokarka, spawarka i narzędzia ślusarskie).

Koncepcje:

Rys. 1. Warianty konstrukcyjne

Wariant 1a — napęd poprzez obrót śruby,

Wariant 1b — napęd poprzez obrót nakrętki,

Wariant 2 — napęd poprzez obrót śruby, przeniesienie siły wymaga prowadnicy powiązanej z podnoszonym obiektem,

Wariant 3a — napęd poprzez obrót śruby, jedna nakrętka,

Wariant 3b — napęd poprzez obrót śruby, dwie nakrętki — śruba rzymska,

Wariant 4 — napęd poprzez obrót śruby.

Kryteria wyboru: *(przyjęte adekwatnie do zaproponowanych wariantów konstrukcyjnych i założeń projektowych)*

Kryterium 1 — koszt wytworzenia

Kryterium 2 — uniwersalność zastosowań

Kryterium 3 — wygoda użytkowania

Kryterium 4 — bezpieczeństwo obsługi

Kryterium 5 — masa

Kryterium 6 — wysokość początkowa

Kryterium 7 — rozmiar urządzenia złożonego (objętość przechowywania)

Kryterium 8 — ... (inne kryteria)

Wybór wariantu optymalnego *(wybór ma być wykonany przy wykorzystaniu jednej z metod optymalizacji wielokryterialnej opisanych w literaturze)*

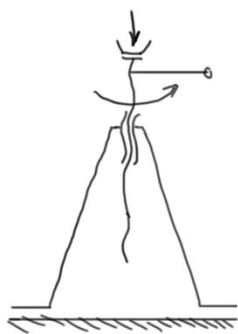
(metoda wielokryterialnego wyboru wariantu optymalnego opisana jest w pliku umieszczonym na wydziałowej stronie www:

http://wm.umg.edu.pl/cwiczenia/PKM-projekt/PKM-projekt_wybor_koncepcji.pdf

lub

http://wm.umg.edu.pl/cwiczenia/PKM-projekt/PKM_projekt_2_optimalizacja/index.html)

Do dalszych obliczeń wybrano wariant 1a:

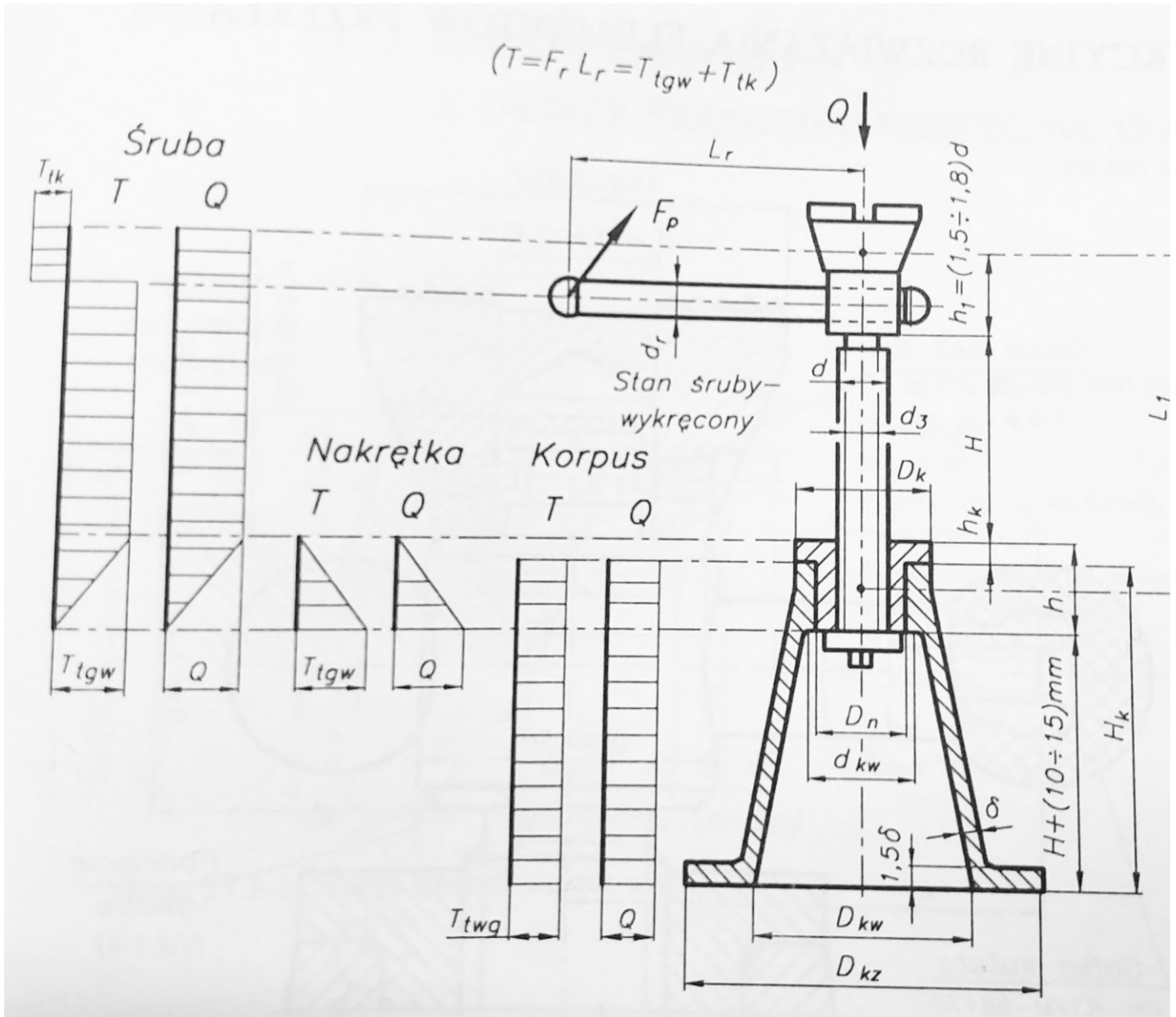
Rys. 2. Wybrana koncepcja

Opis konstrukcji: *(po dokonaniu wyboru dokonać szczegółowego opisu wybranego wariantu z uwzględnieniem planowanych do wykorzystania materiałów i przewidywanej technologii wytwarzania)*

Podstawa podnośnika będzie wykonana z rury grubościenniej z wstawianymi żebkami wzmocniającymi i usztywniającymi połączenie z płytą dolną. Wymienna nakrętka będzie oparta na rurze podstawy (będzie pracowała na ściskanie). Napęd będzie realizowany przez pokrętkę w formie pręta o przekroju kołowym zamocowane w główce śruby z możliwością przesuwania i wyjmowania.

Rozkład sił w podnośniku: *(przedstawić rozkład sił w urządzeniu — jak jest obciążony mechanizm śrubowy — jak przyjęta w założeniach projektowych siła Q przejmowana jest przez śrubę, nakrętkę i korpus urządzenia)*

Siła Q jest osiowo przekazywana na koronkę śruby. Następnie śruba przekazuje poprzez gwint siłę Q na nakrętkę a nakrętka na korpus podnośnika (Rys. 3.).

Rys. 3. Siły i momenty działające w podnośniku (śruba wykręcona - w czasie pracy) [

Moment napędowy T_{tgw} (siła ręki operatora F_p na ramieniu L_r) jest przekazywany na śrubę następnie przejmowany jest przez nakrętkę która przekazuje go na korpus.

Po wyznaczeniu głównych obciążeń występujących w konstrukcji przystępujemy do obliczeń wytrzymałościowych.

Dane	Obliczenia	Wyniki
$Q = 15000 \text{ N}$ $k_c = 165 \text{ MPa}$ $S = 90,91 \text{ mm}^2$	1. Wyliczenie siły działającej na śrubę mechanizmu napędowego podnośnika <i>(w tym przypadku nie są konieczne dodatkowe obliczenia)</i> Śruba napędowa będzie obciążona siłą ściskającą działającą osiowo o wartości równej podnoszonemu ciężarowi $Q = 15000 \text{ N}$ 2. Z warunku wytrzymałościowego (ściskanie osiowe) dobieramy wstępnie śrubę <i>(na podstawie przekroju rdzenia śruby wyznaczonego z dopuszczalnych naprężeń ściskających)</i> $\sigma = \frac{Q}{S} \leq k_c \quad [\text{N/m}^2]$ gdzie: σ — naprężenia ściskające w przekroju S pod działaniem siły Q, S — przekrój poprzeczny ściskanego pręta (przekrój rdzenia śruby), k_c — dopuszczalne naprężenia przy ściskaniu jednokierunkowym stałym dla materiału śruby. <i>(załącznik 1)</i> 2.1. Przyjmujemy materiał na śrubę – stal konstrukcyjna zwykłej jakości S275 (dawne oznaczenie St5) Parametry wytrzymałościowe stali: Moduł Younga $E = 210 \text{ GPa}$ Granica wytrzymałości na rozciąganie $R_m = 490 \text{ MPa}$ Granica plastyczności $R_e = 275 \text{ MPa}$ Maksymalne naprężenia ściskające $k_c = k_r = (0,55-0,65) \cdot R_e \quad [1]$ Przyjmujemy $k_c = 0,6R_e = 0,6 \cdot 275 = 165 \text{ MPa}$ 2.2. Wyznaczamy przekrój rdzenia śruby S Po przekształceniu wzoru z punktu 2 uzyskujemy: $S \geq \frac{Q}{k_c} \quad [\text{m}^2]$ Po podstawieniu: <i>(we wzorach końcowych podstawiamy wartości liczbowe i podajemy wynik końcowy, ale nie podajemy wyników pośrednich obliczeń)</i> $S \geq \frac{15000 \text{ N}}{165 \text{ MPa}} \quad [\text{mm}^2]$ $S \geq 90,91 \text{ mm}^2$ <i>(w wyniku końcowym podajemy jednostki)</i> 2.3. Wyliczamy średnicę d_r rdzenia śruby z przekroju rdzenia $S = \frac{\pi \cdot d_r^2}{4}$ po przekształceniu $d_r = \sqrt{\frac{4 \cdot S}{\pi}} \quad [\text{mm}]$ gdzie: d_r — średnica rdzenia śruby [mm] po podstawieniu otrzymujemy: $d_r = \sqrt{\frac{4 \cdot 90,91}{\pi}} \quad [\text{mm}]$ $d_r = 10,76 \text{ mm}$ 2.4. Dobieramy znormalizowany gwint W podnośniku mechanizm śrubowy pracuje pod obciążeniem tylko	<i>(w tej kolumnie wpisujemy wartości przyjęte i wyniki obliczeń)</i> $Q = 15000 \text{ N}$ $k_c = 165 \text{ MPa}$ $S = 90,91 \text{ mm}^2$ $d_r = 10,76 \text{ mm}$

w jednym kierunku więc warto zastosować gwint metryczny trapezowy niesymetryczny w celu uzyskania większej sprawności mechanizmu i dobrej samohamowności.
Znormalizowany gwint pasujący do wyliczonej średnicy to S14x2
(średnica rdzenia śruby d_3 ma być większa lub równa wyliczonej d_1)

2.5. Wymiary przyjętego gwintu S14x2

$d = 14 \text{ mm}$ — średnica nominalna
 $d_3 = 12,26 \text{ mm}$ — średnica rdzenia
 $d_2 = 13,25 \text{ mm}$ — średnica podziałowa

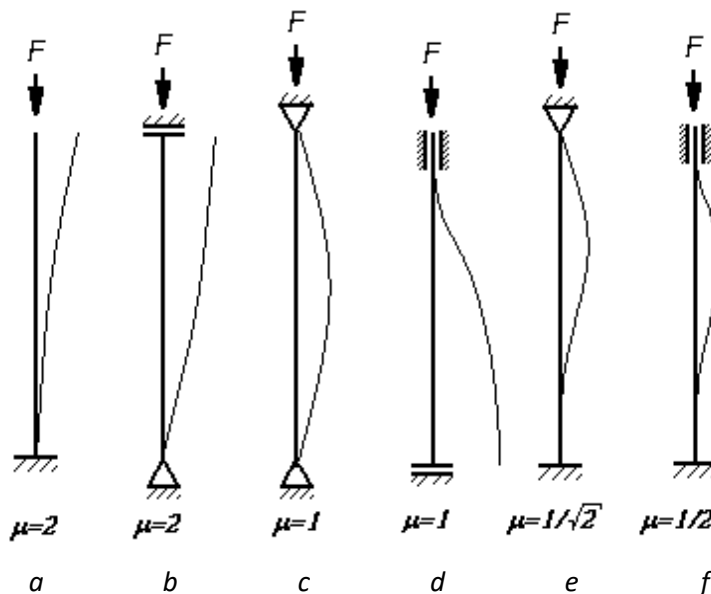
$d_3 = 12,26 \text{ mm}$

3. Sprawdzenie śruby z warunku wyboczeniowego.

Śruba będzie obciążona jak pręt ściskany osiowo, więc należy ją uznać za element wiotki (duża długość w stosunku do średnicy) i będzie narażona na wyboczenie.

3.1. Przyjęcie wyboczeniowego modelu obliczeniowego

W podnośniku tego typu można przyjąć, że śruba jest zamocowana na stałe w nakrętce unieruchomionej w podstawie podnośnika a górny koniec śruby jest swobodny. Przyjmujemy model obliczeniowy „a” dla którego $\mu = 2$ (rys. 3.1)

$\mu = 2$

Rys. 3.1. Wyboczeniowe modele obliczeniowe.

3.2. Obliczamy smukłość pręta λ

$\mu = 2$

$$\lambda = \frac{l_w}{i_{\min}} = \frac{\mu \cdot l}{i_{\min}} \quad (3.2)$$

gdzie:

λ — smukłość elementu ściskanego

l_w — długość wyboczeniowa

$i_{\min}$ — promień bezwładności przekroju poprzecznego elementu

μ — współczynnik zależny od sposobu mocowania elementu

l — długość elementu ściskanego podlegająca wyboczeniu

3.2.1. Długość elementu ściskanego

$$l = \Delta h + l_g \quad (3.2.1)$$

gdzie:

Δh — wysokość podnoszenia (podana w założeniach projektowych)

$l_g = 80 \text{ mm}$

$\Delta h = 300 \text{ mm}$ $d_3 = 12,26 \text{ mm}$ $i_{min} = 3,07 \text{ mm}$ $l = 380 \text{ mm}$ $\mu = 2$ $E = 210 \text{ GPa}$ $l = 380 \text{ mm}$ $\mu = 2$	l_g — wysokość „główki” śruby Przyjmujemy wstępnie $l_g = 80 \text{ mm}$ (rys 3.2) $l = 300 + 80 = 380 \text{ mm}$ 3.2.2. Promień bezwładności przekroju Dla przekroju kołowego pełnego $i_{min} = \sqrt{\frac{I_{min}}{S}} = \sqrt{\frac{\frac{\pi \cdot d^4}{64}}{\frac{\pi \cdot d^2}{4}}} = \sqrt{\frac{d^2}{16}} = \frac{d}{4} \quad (3.2.2)$ gdzie: I_{min} — minimalny moment bezwładności przekroju ($I_{min} = \frac{\pi \cdot d^4}{64}$) S — pole przekroju d — średnica przekroju — dla śruby średnica $d = d_3$ $i_{min} = \frac{d_3}{4} = \frac{12,26}{4} = 3,07$ Podstawiając do wzoru z punktu 3.2 $\lambda = \frac{l_w}{i_{min}} = \frac{\mu \cdot l}{i_{min}} = \frac{2 \cdot 380}{3,07} = 247,56$ W praktyce inżynierskiej dla materiałów metalowych przyjmuje się zazwyczaj, że jeżeli: $\lambda < 40$ — elementu nie trzeba sprawdzać z warunku na wyboczenie, $40 < \lambda < \lambda_{kr}$ — element może ulec wyboczeniu niesprężystemu, $\lambda \geq \lambda_{kr}$ — element może ulec wyboczeniu sprężystemu. Dla wyrobów stalowych przyjmuje się wartość smukłości krytycznej (granicznej) $\lambda_{kr} = (95 - 105)$. (smukłość krytyczną oblicza się ze wzoru: $\lambda_{kr} = \pi \cdot \sqrt{\frac{E}{R_H}}$, gdzie: E — moduł Younga materiału [MPa], R_H — granica stosowności prawa Hooke’a dla materiału [MPa]. Ponieważ nie zawsze mamy dostępną informację o wartości R_H zwykle dla stali przyjmuje się jak wyżej λ_{kr} z przedziału 95 — 105.) Dla obliczanej śruby smukłość, którą uzyskaliśmy przekracza smukłość krytyczną ($247,56 > 105$), więc mamy przypadek wyboczenia sprężystego i korzystamy ze wzoru Eulera do wyliczenia siły krytycznej. (gdyby wartość uzyskanej smukłości była w przedziale 40 — 95 mielibyśmy przypadek wyboczenia niesprężystego i wówczas siłę krytyczną obliczalibyśmy ze wzoru Tetmajera-Jasińskiego: lub Johnsona-Ostenfelda: 3.3. Wzór Eulera na siłę krytyczną P_{kr} przy której element ściskany nie ulegnie wyboczeniu sprężystemu: $P_{kr} = \pi^2 \cdot \frac{E \cdot I_{min}}{l_w} \quad (3.3.1)$ Gdzie: E — moduł Younga materiału elementu ściskanego, I_{min} — minimalny moment bezwładności przekroju pręta,	$l = 380 \text{ mm}$ $i_{min} = 3,07 \text{ mm}$ $\lambda = 247,56$ $\lambda > \lambda_{kr}$

$P_{kr} = Q = 15000 \text{ N}$	l_w — długość wyboczeniowa ($l_w = \mu \cdot l$) Ze wzoru Eulera wyznaczamy średnicę rdzenia d_{rk} przy której śruba nie ulegnie wyboczeniu sprężystemu pod obciążeniem roboczym siłą Q. Z równania 3.3.1 wyznaczamy średnicę krytyczną (z momentu bezwładności przekroju I_{min}) $d_{kr} = \sqrt[4]{\frac{64 \cdot P_{kr} \cdot l_w^2}{\pi^3 \cdot E}}$ Siła krytyczna w naszym przypadku to maksymalna siła jaka obciąży śrubę $P_{kr} = Q$, długość wyboczeniowa $l_w = \mu \cdot l$ Po podstawieniu do wzoru uzyskujemy: $d_{kr} = \sqrt[4]{\frac{64 \cdot 15000 \text{ N} \cdot (2 \cdot 380 \text{ mm})^2}{\pi^3 \cdot 2.1 \cdot 10^5 \text{ MPa}}} = 17,08 \text{ mm}$ Uzyskana wartość krytyczna średnicy rdzenia śruby z warunku wyboczeniowego jest większa od wartości przyjętej z warunku ściskania osiowego więc należy zmienić średnicę nominalną gwintu i przyjąć inny większy rozmiar gwintu. 3.4. Dobieramy najbliższy pasujący gwint metryczny trapezowy niesymetryczny dla którego średnica rdzenia d_3 jest większa od uzyskanej wartości krytycznej d_{kr} [1]. Gwint S20x2 $d = 20 \text{ mm}$ — średnica nominalna $d_3 = 18,26 \text{ mm}$ — średnica rdzenia (większa od d_{kr}) $d_2 = 19,25 \text{ mm}$ — średnica podziałowa gwintu $p = 2 \text{ mm}$ — skok gwintu	$d_{kr} = 17,08 \text{ mm}$ $d = 20 \text{ mm}$ $d_3 = 18,26 \text{ mm}$ $d_2 = 19,25 \text{ mm}$ $p = 2 \text{ mm}$
	<i>Obliczenia sprawdzające wyboczenie można też przeprowadzić wyliczając wartość naprężeń krytycznych i porównując je z naprężeniami dopuszczalnymi, ale jeżeli będą przekroczone naprężenia dopuszczalne to będziemy musieli wyznaczyć wartość nowej średnicy</i> 4. Obliczamy nakrętkę śruby roboczej. 4.1. Przyjmujemy materiał na nakrętkę W śrubach roboczych ważna jest sprawność mechanizmu oraz naprawialność (możliwość wymiany lub naprawy zużytego gwintu). W związku z tym nakrętka będzie wykonana jako oddzielny element mocowany w podstawie podnośnika (wymienna) i wykonana z brązu — materiału o dobrych właściwościach ślizgowych. Wybieramy brąz cynowo ołowiowy B1010 (CuSn10Pb10) Właściwości wytrzymałościowe brązu: $R_m = 180 - 220 \text{ MPa}$, $p_{dop} = 18 \text{ MPa}$, (naciski popuszczalne) $R_{0.2} = 80 - 140 \text{ MPa}$ $k_r = k_c = 65 \text{ MPa}$ 4.2. Obliczamy minimalną wysokość nakrętki z nacisków powierzchniowych na gwincie: $p = \frac{Q}{F} = \frac{Q}{\left(\frac{\pi \cdot d^2}{4} - \frac{\pi \cdot D_1^2}{4}\right) \cdot n} \leq p_{dop}$ gdzie:	$R_m = 200 \text{ MPa}$ $p_{dop} = 18 \text{ MPa}$ $k_c = 65 \text{ MPa}$

$d = 20 \text{ mm}$
 $D = 18,50 \text{ mm}$
 $p_{dop} = 18 \text{ MPa}$

$P = 2 \text{ mm}$
 $n = 5 \text{ zwojów}$

$d_2 = 19,25 \text{ mm}$
 $\psi_H = 2$

F — uśredniona powierzchnia nacisku śruby na nakrętkę (rzut powierzchni zarysu gwintu na płaszczyznę prostopadłą do osi śruby)
 d — średnica nominalna gwintu śruby,
 D_1 — średnica otworu nakrętki,
 n — liczba zwojów nakrętki,
 po przekształceniu wzoru otrzymujemy minimalną liczbę zwojów nakrętki:

$$n \geq \frac{Q}{\left(\frac{\pi \cdot d^2}{4} - \frac{\pi \cdot D_1^2}{4}\right) \cdot p_{dop}}$$

po podstawieniu:

$$n \geq \frac{15000 \text{ N}}{\left(\frac{\pi \cdot 20^2}{4} - \frac{\pi \cdot 18,50^2}{4}\right) \text{ mm}^2 \cdot 18 \text{ MPa}}$$

$n \geq 4,71$

Zalecana liczba zwojów (krotność) dla nakrętek wynosi $n = 5$
 Wysokość nakrętki z warunku nacisków powierzchniowych na powierzchni gwintu:

$$H_n = n \cdot P = 5 \cdot 2 \text{ mm} = 10 \text{ mm}$$

gdzie:

H_n — wysokość nakrętki

P — skok gwintu (podziałka gwintu)

W mechanizmach śrubowych zalecane jest, aby ze względu na prowadzenie i stabilność śruby współczynnik wysokości nakrętki ψ_H wynosił:

Dla nakrętki rozciąganej $\psi_H = 2,0 - 3,0$

Dla nakrętki ściskanej $\psi_H = 1,2 - 2,5$

Współczynnik wysokości nakrętki oblicza się ze wzoru:

$$\psi_H = \frac{H_n}{d_2}$$

gdzie:

d_2 — średnica podziałowa gwintu

4.3. Sprawdzamy wysokość nakrętki przyjmując zalecany współczynnik wysokości nakrętki

Dla dobranego gwintu S20 $\rightarrow d_2 = 19,25 \text{ mm}$

Przyjmujemy $\psi_H = 2$

Po przekształceniu:

$$H_n = \psi_H \cdot d_2 = 2 \cdot 19,25 \text{ mm} = 38,5 \text{ mm}$$

Wysokość nakrętki wyszła większa niż z nacisków powierzchniowych więc ze względu na stabilność śruby w nakrętce przyjmujemy wysokość nakrętki $H_n = 38,5 \text{ mm}$

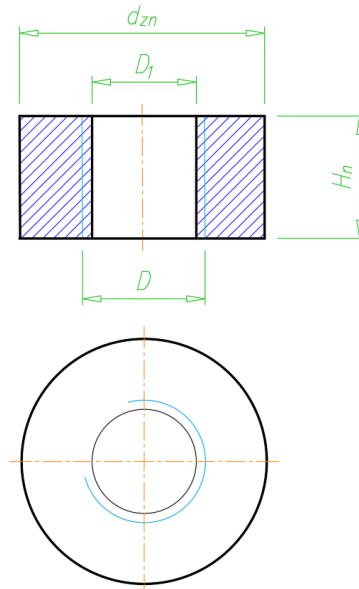
$n = 5 \text{ zwojów}$

$H_n = 10 \text{ mm}$

$\psi_H = 2$

$H_n = 38,5 \text{ mm}$

5. Sprawdzamy samohamowność gwintu

 5.1. Zastępczy kąt tarcia dla gwintu trapezowego niesymetrycznego ρ'

$$\rho' = \arctg\left(\frac{\mu_T}{\cos(\alpha)}\right)$$

gdzie:

μ_T – współczynnik tarcia między materiałem śruby i nakrętki (dla pary stal-brąz $\mu_T = (0,10 \div 0,12)$, przyjmujemy najmniejszą wartość
 α – kąt pochylenia oporowej powierzchni gwintu (kąt pochylenia profilu (dla gwintu trapezowego niesymetrycznego $\alpha=30^\circ$ i $\alpha=3^\circ$ – w kierunku obciążenia śruby podnośnika $\alpha=3^\circ$)

po podstawieniu:

$$\rho' = \arctg\left(\frac{0,1}{\cos(3^\circ)}\right) = 5,718^\circ$$

$$\mu_T = 0,10$$

$$\alpha = 3^\circ$$

$$\rho' = 5,718^\circ$$

 5.2. Kąt wzniosu linii zwoju (pochylenia zwoju) – γ

$$\gamma = \arctg\left(\frac{P}{\pi \cdot d_2}\right)$$

gdzie:

P – skok gwintu

d_2 – średnica podziałowa gwintu

$$\gamma = \arctg\left(\frac{2}{\pi \cdot 19,25}\right) = 1,895^\circ$$

$$\gamma = 1,895^\circ$$

Warunek samohamowności $\gamma \leq \rho'$ jest spełniony.

6. Obliczamy moment tarcia na powierzchni gwintu w nakrętce

$$T_{gw} = 0,5 \cdot Q \cdot d_2 \cdot \operatorname{tg}(\gamma + \rho')$$

po podstawieniu:

$$T_{gw} = 0,5 \cdot 15000 \cdot 19,25 \cdot \operatorname{tg}(1,895 + 5,718) = 19297 \text{ Nmm}$$

$$T_{gw} = 19297 \text{ Nmm}$$

7. Obliczamy pozostałe wymiary nakrętki

7.1. Zewnętrzną średnicę nakrętki

Nakrętka będzie ściskana lub rozciągana (zależnie od sposobu mocowania w podstawie podnośnika) — dobieramy przekrój S_{pn} (powierzchnię pierścienia materiału nakrętki) z warunku:

$$\sigma = \frac{Q}{S_{pn}} \leq k_c$$

Dla materiału nakrętki (brąz B1010) $k_c = 65 \text{ MPa}$

Nakrętka będzie oparta na dolnej powierzchni więc obliczamy ją z warunku na ściskanie.

$$S_{pn} \geq \frac{Q}{k_c} = \frac{15000 \text{ N}}{65 \text{ MPa}} = 230,77 \text{ mm}^2$$

$$S_{pn} = \frac{\pi \cdot d_{zn}^2}{4} - \frac{\pi \cdot D^2}{4} = \frac{\pi}{4} \cdot (d_{zn}^2 - D^2)$$

Po przekształceniu i podstawieniu:

$$d_{zn} = \sqrt{\frac{4 \cdot S}{\pi} - D^2} = \sqrt{\frac{4 \cdot 230,77}{\pi} + 20^2} = 26,34 \text{ mm}$$

Przyjmujemy średnicę zewnętrzną nakrętki $d_{zn} = 27 \text{ mm}$

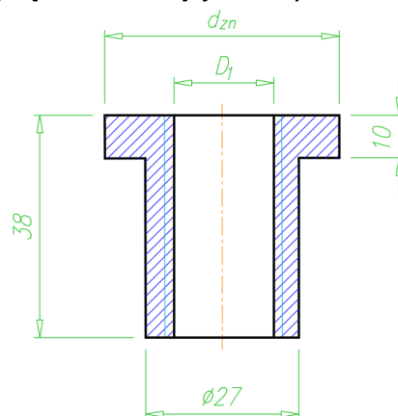
7.2. Sprawdzamy naciski powierzchniowe w podparciu nakrętki:

$$p = \frac{Q}{S_{pn}} \leq p_{dop}$$

$$p = \frac{15000}{\frac{\pi \cdot 27^2}{4}} = 26,2 \text{ MPa}$$

$$p > p_{dop}$$

Naprężenia są przekroczone w związku z tym zwiększamy średnicę zewnętrzną nakrętki. Aby nie zwiększać wymiarów Podstawy stosujemy nakrętkę o konstrukcji jak na rys. 7.2.

$d_{zn} = 27 \text{ mm}$

Rys. 7.2. Nakrętka podparto-wisząca (d_{zn} do sprawdzenia po przyjęciu średnicy rury podstawy)

7.3. Przyjmujemy mocowanie nakrętki

7.3.1. Wyliczamy moment tarcia nakrętki z korpusem na kołnierzu

$$T_n = 0,5 \cdot Q \cdot d_{skn} \cdot \mu_T$$

$$T_n = 0,5 \cdot 15000 \cdot 38 \cdot 0,1 = 28500 \text{ Nmm}$$

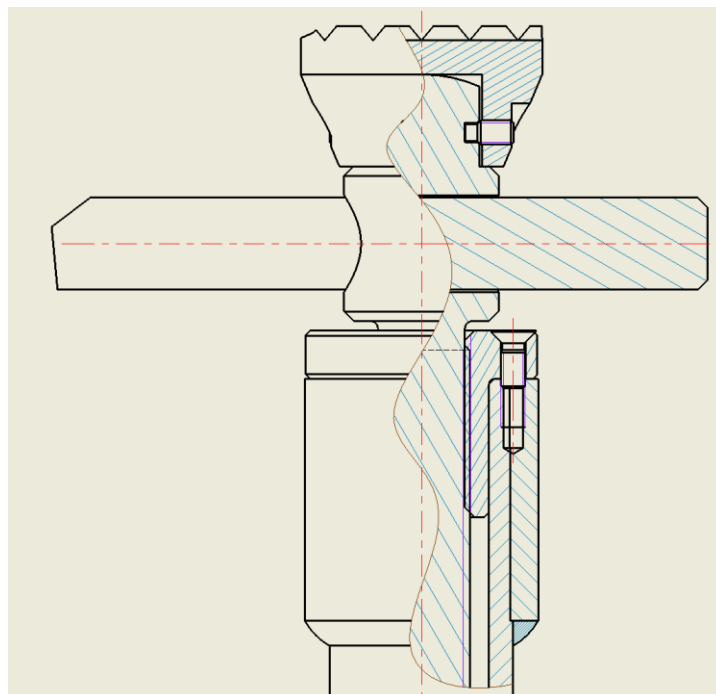
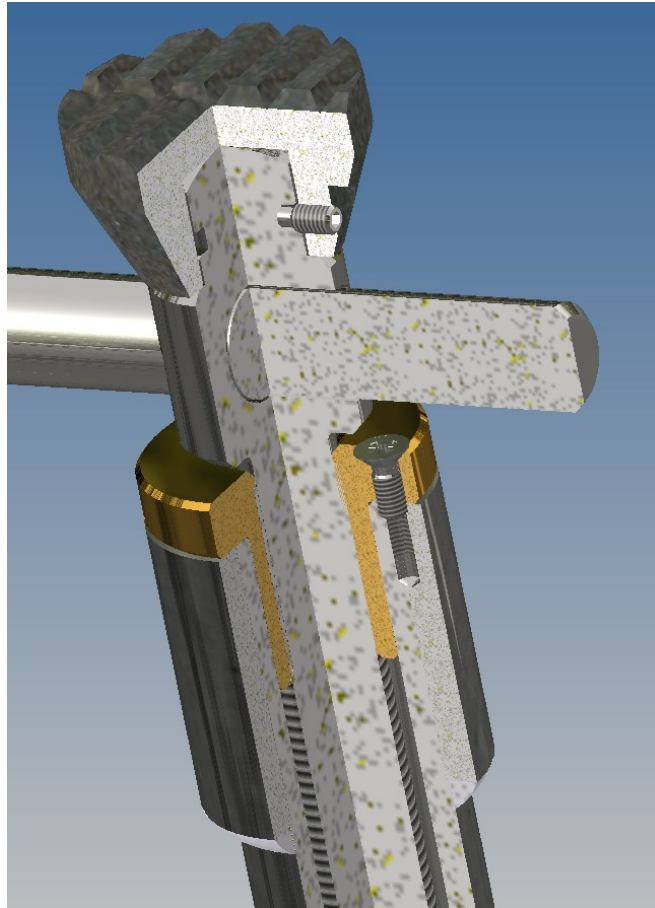
	Gdzie: d_{skn} – średnia średnica podparcia na kołnierzu nakrętki 7.3.2. Sprawdzamy czy nakrętka nie będzie się obracała w korpusie Moment tarcia na kołnierzu musi być większy niż w gwincie $T_n > T_{gw}$ Warunek jest spełniony, w związku z tym nie jest konieczne dodatkowe mocowanie nakrętki (zastosowany będzie tylko wkręt zabezpieczający nakrętkę przed wypadnięciem z korpusu).	
	8. Dobór rury na kolumnę podstawy 8.1. Z katalogu wyrobów hutniczych (rury grubościenne bez szwu) wybrano rurę o średnicy zewnętrznej $d_{zr1} = 38$ mm, grubość ścianki $g_1 = 5,6$ mm (średnica wewnętrzna rury $D_{wr1} = 26,8$ mm) Na nakładkę wzmacniającą i poszerzającą powierzchnię podparcia nakrętki wybrano rurę o wymiarach pozwalających wykonać obróbkę skrawaniem dopasowującą elementy do siebie. Średnica zewnętrzna $d_{zr2} = 48,3$ mm, grubość ścianki $g_2 = 7,1$ mm (średnica wewnętrzna rury $D_{wr2} = 34,1$ mm) 8.2. Wymiary przygotówek do spawania 8.2.1. Rura podstawy 8.2.2. Rura nakładki wzmacniającej	
	9. Przyjęte wymiary nakrętki 10. Obliczenia napędu Zastosowano napęd ręczny przy pomocy pokrętła przesuwnego przełożonego przez otwór w końcówce śruby 10.1. Przyjęta siła ręki operatora F_{ro} Zalecana wartość siły ręki operatora w przypadku czynności wykonywanej wielokrotnie to 200 N do 300 N Zastosowano $F_{ro} = 250$ N 10.2. Obliczenie długości pokrętła Moment obrotowy uzyskany przez operatora musi pokonać sumę momentów tarcia w podparciu główki podnośnika i momentu tarcia na powierzchni gwintu w nakrętce. 10.3. Obliczenie średnicy pokrętła z warunku na zginanie Przyjmujemy model obliczeniowy belki zginanej jak na rysunku Na pokrętło zastosowano pręt o przekroju kołowym	

10.3.1. Przyjmujemy materiał na pokrętło

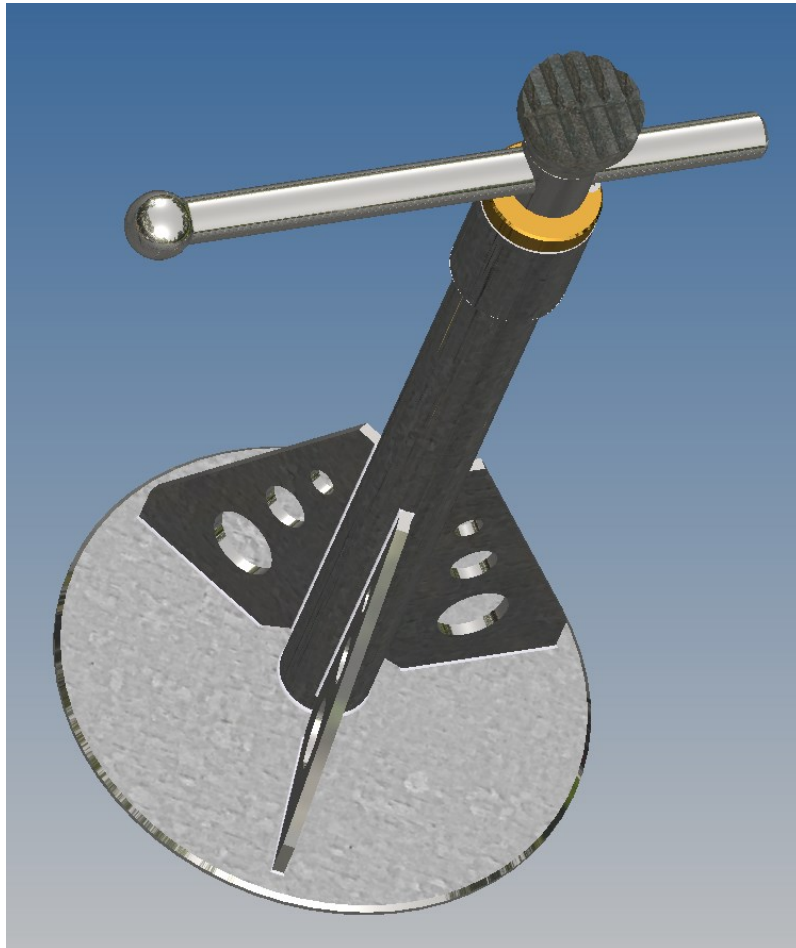
Stal

$k_g =$

11. Zmontowany mechanizm śrubowy

12. Podnośnik po zmontowaniu

Spis literatury:

1. Poradnik internetowy PKM, <https://pkm.edu.pl/>, dostęp 10.03.2022,
2. Kurmaz L. W., Kurmaz O. L., *Projektowanie węzłów i części maszyn – Poradnik*, Wydawnictwo Politechniki Świętokrzyskiej, Kielce 2007,
3. Dobrzański T., *Rysunek techniczny maszynowy, wydanie dwudzieste szóste*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2017,
4. *Wyroby hutnicze – rury grubościenne*, <https://www.rurystalowe.sk/zelpo/vyrobky.nsf/Tab1POL?OpenPage>, dostęp 10.03.2022

Załącznik 1. Dopuszczalne naprężenia dla stali konstrukcyjnych (przybliżone określenie wartości)

na ściskanie	stałe	$k_c =$	$(0,55-0,65) Re$
	jednostronnie tętniące	$k_{cj} =$	$(0,35-0,45) Re$
na skręcanie i ściskanie	stałe	$k_s =$	$(0,33-0,40) Re$
	jednostronnie tętniące	$k_{sj} =$	$(0,21-0,27) Re$
	obustronnie tętniące	$k_{so} =$	$(0,12-0,21) Re$
na ścinanie	stałe	$k_t =$	$(0,33-0,40) Re$
	jednostronnie tętniące	$k_{tj} =$	$(0,21-0,27) Re$
	obustronnie tętniące	$k_{to} =$	$(0,12-0,21) Re$
na zginanie	stałe	$k_g =$	$(0,55-0,65) Re$
	jednostronnie tętniące	$k_{gj} =$	$(0,35-0,45) Re$
	obustronnie tętniące	$k_{go} =$	$(0,20-0,35) Re$
naciski powierzchniowe		$k_d =$	$0,5 Re$

Oznaczenia w tabeli:

R_e – granica plastyczności w [MPa],

Załącznik 2. Stale konstrukcyjne zwykłej jakości – właściwości wytrzymałościowe

Oznaczenie stali nowe	Oznaczenie stali stare	R_e	R_m	HB	A_5	C
S185	St0	185	315		20 – 23	0,23
S195	St2	195	335	110	29 – 32	0,15
S215	St3	215	375	120	23 – 26	0,22
S235	St4	235	410	140	21 – 24	0,25
S275	St5	275	490	160	17 – 20	0,35
S315	St6	315	590	180	12 – 15	0,45
S345	St7	345	690	200	9 – 10	0,55

Ocenia w tabeli:

R_e – granica plastyczności w [MPa],

R_m – granica doraźnej wytrzymałości w [MPa],

HB – twardość według skali Brinella,

A_5 – wydłużenie względne próbki 5-ciokrotnej w [%],

C – zawartość węgla w [%].

Załącznik 3. Wymiary rur stalowych

Legenda:

- ciągnięte na zimno
- walcowane na gorąco
- normalne grubości ścian dla danej średnicy zewnętrznej wg normy DIN 2448
- średnica wg normy EN 10 210-2

Średnica zewnętrzna [mm]	Grubość ściany [mm]																D [mm]												
	0,5	0,6	0,8	1,0	1,2	1,4	1,6	1,8	2,0	2,3	2,6	2,9	3,2	3,6	4,0	4,5		5,0	5,4	5,6	6,3	7,1	8,0	8,8	10,0	11,0	12,5	14,2	16,0
10,2	0,120	0,142	0,185	0,227	0,266	0,304	0,339	0,373	0,404	0,448	0,487																		10,2
12,0	0,142	0,169	0,221	0,271	0,320	0,366	0,410	0,453	0,493	0,550	0,603	0,651	0,694																12,0
12,7	0,150	0,179	0,235	0,289	0,340	0,390	0,438	0,484	0,528	0,590	0,648	0,701	0,750																12,7
13,5	0,160	0,191	0,251	0,308	0,364	0,418	0,470	0,519	0,567	0,635	0,699	0,758	0,813	0,879															13,5
14,0	0,166	0,198	0,260	0,321	0,379	0,435	0,489	0,542	0,592	0,664	0,731	0,794	0,852	0,923															14,0
16,0	0,191	0,228	0,300	0,370	0,438	0,504	0,568	0,630	0,691	0,777	0,859	0,937	1,01	1,10	1,18														16,0
17,2	0,206	0,246	0,324	0,400	0,474	0,546	0,616	0,684	0,750	0,845	0,936	1,02	1,10	1,21	1,30	1,41													17,2
18,0	0,216	0,257	0,339	0,419	0,497	0,573	0,647	0,719	0,789	0,891	0,987	1,08	1,17	1,28	1,38	1,50													18,0
19,0	0,228	0,272	0,359	0,444	0,527	0,608	0,687	0,764	0,838	0,947	1,05	1,15	1,25	1,37	1,48	1,61	1,73												19,0
20,0	0,240	0,287	0,379	0,469	0,556	0,642	0,726	0,808	0,888	1,00	1,12	1,22	1,33	1,46	1,58	1,72	1,85												20,0
21,3	0,256	0,306	0,404	0,501	0,595	0,687	0,777	0,866	0,952	1,08	1,20	1,32	1,43	1,57	1,71	1,86	2,01	2,12											21,3
22,0	0,265	0,317	0,418	0,518	0,616	0,711	0,805	0,897	0,986	1,12	1,24	1,37	1,48	1,63	1,78	1,94	2,10	2,21											22,0
25,0	0,361	0,477	0,592	0,704	0,815	0,923	1,03	1,13	1,29	1,44	1,58	1,72	1,90	2,07	2,28	2,47	2,61	2,68											25,0
25,4		0,485	0,602	0,716	0,829	0,939	1,05	1,15	1,31	1,46	1,61	1,75	1,94	2,11	2,32	2,52	2,66	2,73											25,4
26,9		0,515	0,639	0,761	0,880	0,998	1,11	1,23	1,40	1,56	1,72	1,87	2,07	2,26	2,49	2,70	2,86	2,94											26,9
30,0		0,576	0,715	0,852	0,987	1,12	1,25	1,38	1,57	1,76	1,94	2,11	2,34	2,56	2,83	3,08	3,28	3,37	3,68										30,0
31,8		0,760	0,906	1,05	1,19	1,33	1,47	1,67	1,87	2,07	2,26	2,50	2,74	3,03	3,30	3,52	3,62	3,96	4,33										31,8
32,0		0,765	0,911	1,06	1,20	1,34	1,48	1,68	1,89	2,08	2,27	2,52	2,76	3,05	3,33	3,54	3,65	3,99	4,36										32,0
33,7		0,806	0,962	1,12	1,27	1,42	1,56	1,78	1,99	2,20	2,41	2,67	2,93	3,24	3,54	3,77	3,88	4,26	4,66										33,7
35,0		0,838	1,00	1,16	1,32	1,47	1,63	1,85	2,08	2,30	2,51	2,79	3,06	3,38	3,70	3,94	4,06	4,46	4,89										35,0
38,0		0,912	1,09	1,26	1,44	1,61	1,78	2,02	2,27	2,51	2,75	3,05	3,35	3,72	4,07	4,34	4,47	4,93	5,41	5,92									38,0
40,0		0,962	1,15	1,33	1,52	1,70	1,87	2,14	2,40	2,65	2,90	3,23	3,55	3,94	4,32	4,61	4,75	5,24	5,76	6,31									40,0
42,4			1,61	1,80	1,99	2,27	2,55	2,82	3,09	3,44	3,79	4,21	4,61	4,93	5,08	5,61	6,18	6,79	7,29										42,4
44,5			1,69	1,90	2,10	2,39	2,69	2,98	3,26	3,63	4,00	4,44	4,87	5,21	5,37	5,94	6,55	7,20	7,75	8,51									44,5
48,3			1,84	2,06	2,28	2,61	2,93	3,25	3,56	3,97	4,37	4,86	5,34	5,71	5,90	6,53	7,21	7,95	8,57	9,45									48,3
51,0			1,95	2,18	2,42	2,76	3,10	3,44	3,77	4,21	4,64	5,16	5,67	6,07	6,27	6,94	7,69	8,48	9,16	10,1									51,0
54,0			2,07	2,32	2,56	2,93	3,30	3,65	4,01	4,47	4,93	5,49	6,04	6,47	6,68	7,41	8,21	9,08	9,81	10,9									54,0
57,0			2,19	2,45	2,71	3,10	3,49	3,87	4,25	4,74	5,23	5,83	6,41	6,87	7,10	7,88	8,74	9,67	10,5	11,6	12,5	13,7							57,0
60,3			2,32	2,60	2,88	3,29	3,70	4,11	4,51	5,03	5,55	6,19	6,82	7,31	7,55	8,39	9,32	10,3	11,2	12,4	13,4	14,7							60,3
63,5			2,44	2,74	3,03	3,47	3,90	4,33	4,76	5,32	5,87	6,55	7,21	7,74	8,00	8,89	9,88	11,0	11,9	13,2	14,2	15,7							63,5
70,0			2,70	3,03	3,35	3,84	4,32	4,80	5,27	5,90	6,51	7,27	8,01	8,60	8,89	9,90	11,0	12,2	13,3	14,8	16,0	17,7	19,3						70,0
73,0			2,82	3,16	3,50	4,01	4,51	5,01	5,51	6,16	6,81	7,60	8,38	9,00	9,31	10,4	11,5	12,8	13,9	15,5	16,8	18,7	20,4						73,0
76,1			2,94	3,30	3,65	4,19	4,71	5,24	5,75	6,44	7,11	7,95	8,77	9,42	9,74	10,8	12,1	13,4	14,6	16,3	17,7	19,6	21,4	23,7					76,1
82,5			3,97	4,55	5,12	5,69	6,26	7,00	7,74	8,66	9,56	10,3	10,6	11,8	13,2	14,7	16,0	17,9	19,4	21,6	23,7	26,2	28,7	31,6					82,5
88,9			4,29	4,91	5,53	6,15	6,76	7,57	8,38	9,37	10,3	11,1	11,5	12,8	14,3	16,0	17,4	19,5	21,1	23,6	25,9	28,8	31,9	35,4					88,9
101,6			4,91	5,63	6,35	7,06	7,77	8,70	9,63	10,8	11,9	12,8	13,3	14,8	16,5	18,5	20,1	22,6	24,6	27,5	30,2	33,8	37,6	41,6					101,6
108,0			5,23	6,00	6,76	7,52	8,27	9,27	10,3	11,5	12,7	13,7	14,1	15,8	17,7	19,7	21,5	24,2	26,3	29,4	32,6	36,3	40,2	44,4					108,0
114,3						7,16	7,97	8,77	9,83	10,9	12,2	13,5	14,5	15,0	16,8	18,8	21,0	22,9	25,7	28,0	31,4	34,6	38,8	43,2					114,3
121,0						7,6	8,5	9,3	10,4	11,5	12,9	14,3	15,4	15,9	17,8	19,9	22,3	24,4	27,4	29,8	33,4	36,9	41,4	46,1					121,0
127,0										12,1	13,6	15,0	16,2	16,8	18,8	21,0	23,5	25,7	28,9	31,5	35,3	39,0	43,8	48,8					127,0
133,0										12,7	14,3	15,8	17,0	17,6	19,7	22,0	24,7	27,0	30,3	33,1	37,1	41,1	46,2	51,5					133,0
139,7															17,9	18,5	20,7	23,2	26,0	28,4	32,0	34,9	39,2	43,4	48,2				139,7

